

Fugle, træer og andre silhuetter
af
Gunhild Skovmand

Indhold

	side
De første silhuetter	5
»Københavnsrejsen«	10
Folkeviserne	15
Rebækgaard	21
De første år i København	23
Billederne fra Besættelsen	25
Bornholm og Christiansø	32
Dansk Børneblad	36
Arbejdslivet	51
Silhuetterne fra Ræveskiftet	52
Græsser	72
Siv	76
H.C.Andersen: Klokken	78
H.C.Andersen: Tommelise	80
H.C.Andersen: Nattergalen	82
H.C.Andersen: Elverhøj	84
H.C.Andersen: Den lille havfrue	86
Fortællinger fra Bibelhistorien	87
Den Hellige Nat	90
Træer, buske, blomster, fugle og dyr	107
Foldeklip og Juleklip	132
Rejser	136
Bogomslag	140
Portrætter af seks generationer	146
Andre familieportrætter	163
Andre portrætter	169
Samtale med Gunhild	180

Indledning

Da Gunhild Skovmand i marts 2003 fyldte 90, fik hendes niece Nanna Kagan den idé, at der burde laves en bog med hendes silhuetter. Til glæde for Gunhild, men så sandelig også til glæde for os, der har nydt hendes træer, fugle og siv samt de store fortællende billeder med blandt andet fem eventyr af H.C. Andersen, »Dejlig er den himmel blå« og situationer fra Ræveskiftet.

Arbejdet viste sig hurtigt at være mere omfattende, end vi havde troet. For nok havde Gunhild i en del år haft svært ved at få tid til at klippe. Men det indhentede hun, da hun blev pensionist, og i de sidste femogtyve år har hun klippet næsten uafbrudt.

Vi synes, at der er kommet en god og spændende bog ud af det, og vi siger tak til Nanna, der har fremskaffet hovedparten af portrætterne, samt til de mange andre, der har ydet hjælp undervejs. Det gælder også Velux-fonden, hvis tilskud til trykningen har gjort udgivelsen af bogen mulig.

Marianne, Sven og Torsten Skovmand

Gunhild Skovmand. 1989.

De første silhuetter

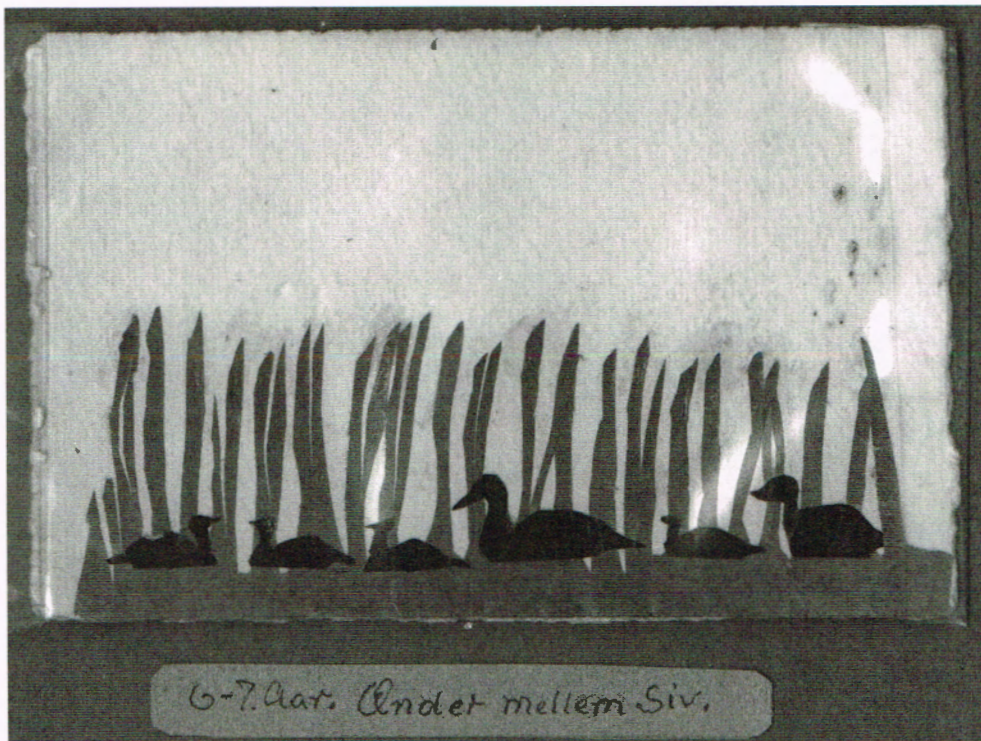
Gunhilds farmor havde 22 børnebørn, som hun tegnede og klippede »Pustekoner«, heste og lignende til, når de besøgte hende. Dette gav Gunhild lyst til allerede som ganske lille at klippe i papir.

Gunhild klippede sine første silhuetter som 4-årig, deriblandt én, der forestillede De Hellige Tre Konger og var klippet i guldpapir, men denne silhuet er desværre ikke bevaret. Den ældste af de bevarede silhuetter forestiller fastelavn. Pigen med saksen skal klippe snoren over, hvad der gøres svært af, at hun har bind for øjnene. Pigen til venstre svinger et fastelavnsris.

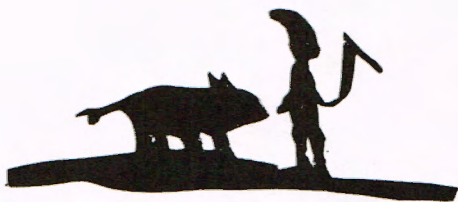
Silhuetten var som de følgende silhuetter klippet i kulørt glanspapir.

Den næste silhuet har stort set samme motiv, men her ser man en pige og to drenge, hvoraf den ene svinger et fastelavnsris.

Som 6-årig klippede Gunhild for første gang en silhuet over motivet ænder mellem siv – et motiv, som hun siden på gang vendte tilbage til.

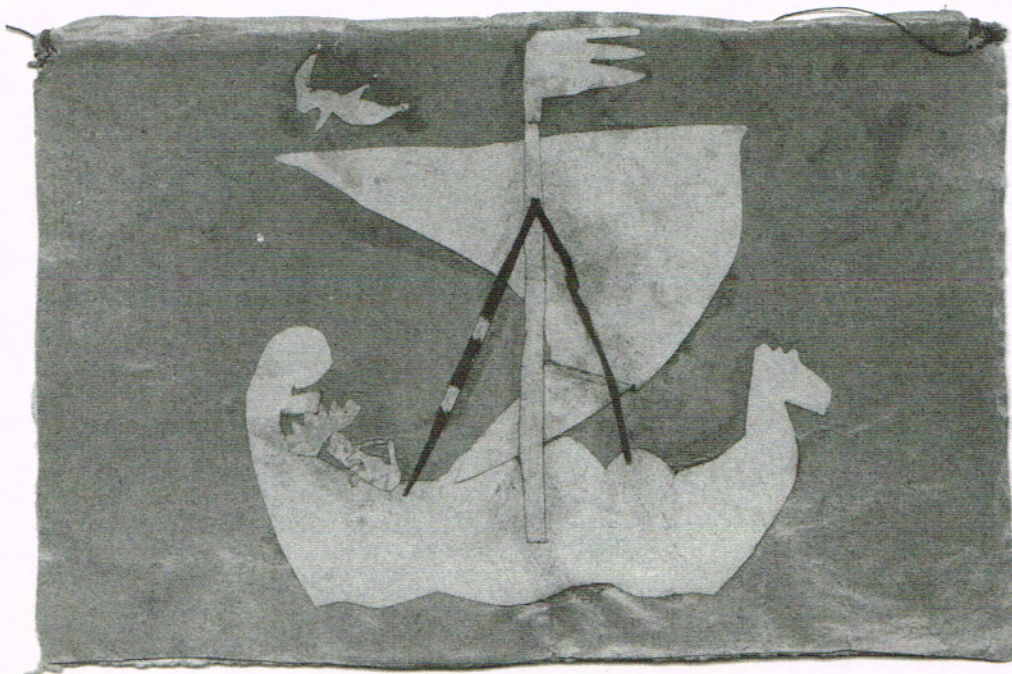

7 år gammel klippede
Gunhild denne silhuet af
en dreng og en gris.

Gunhild var fra et hjem, hvor historien og de gamle sagn spillede en stor rolle. Derfor klippede hun som 7-årig silhuetten med kong Skjold, der helt alene ankommer på et vikingskib på et tidspunkt, hvor danskerne ingen konge havde. Historien er gengivet i Grundtvigs sang »I gamle dage det var engang, at danske folk var i kongetrang«, hvor det i andet vers hedder

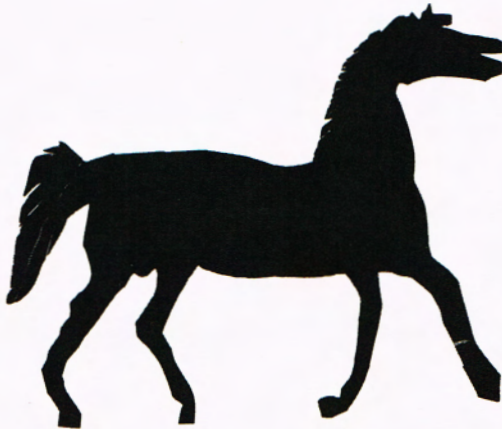
*Da kom en snekke for fulde sejl
med løvehoved og hjertespejl,
med guld og våben og stads om bord,
men ikke en sjæl ved mast og ror.*

Koen blev klippet, da
Gunhild var 7-8 år.

Fra samme år er denne
silhuet af en hest.

En gås er ikke til at spøge
med, så det er ikke
mærkeligt, at drengen
søger at komme bort.

Det lille barn til venstre ser sammen med sin mor et juletræ med stjerne på toppen. Til højre ser man engle flyve omkring juletræet, sådan som det hedder i »Julen har bragt velsignet bud«.

Den nederste silhuet viser fem nisser, der er i skoven for at se på juletræ.

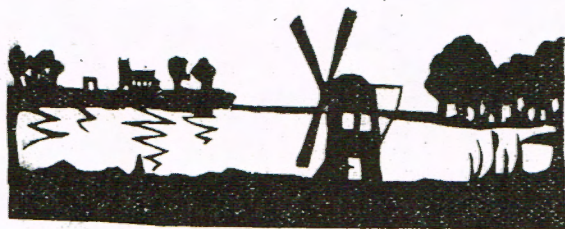

Denne silhuet klippede Gunhild som 11-årig. Den hedder »Et barn er født« og viser Maria og Jesusbarnet sammen med Josef og to køer.

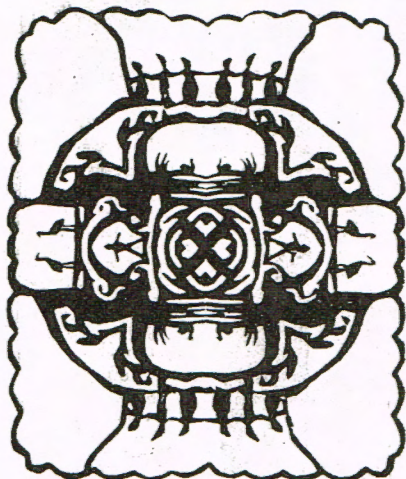
Det blev givet til Gunhilds faders fødselsdag, og han havde det stående på sit skrivebord.

Som 10-årig klippede Gunhild denne kronhjort i Dyrehaven nord for København.

Silhuet-Konkurrencen

Indsendt af Gunhild Skovmand, 12 Aar,
Rebækgaard pr. Kolding.
Præmieret med et Sølv-Zenith-Præcisionsur.

Indsenderne skal være klippet i sort Papir og opklæbet paa hvid Baggrund, og Størrelsen maa ikke overskride 20 cm paa nogen Led. Husk at læse Betingelserne Side 5.

har vist os, at denne smukke Kunst stadig har mange dygtige Udvøvere blandt de unge. Vi opfordrer alle vore Læsere til at øve sig i den sorte Kunst og indsende de bedste Skyggebilleder til Bedømmelse.

Valg af Emner er frit, men den dekorative Virkning vil være af Betydning ved Bedømmelsen. Billederne

Kort efter deltog hun i en konkurrence om silhuetter. Den var udskrevet af Pestalozzi-instituttet i Schweiz, der var skabt af den store schweiziske pædagog, Johan Heinrich Pestalozzi.

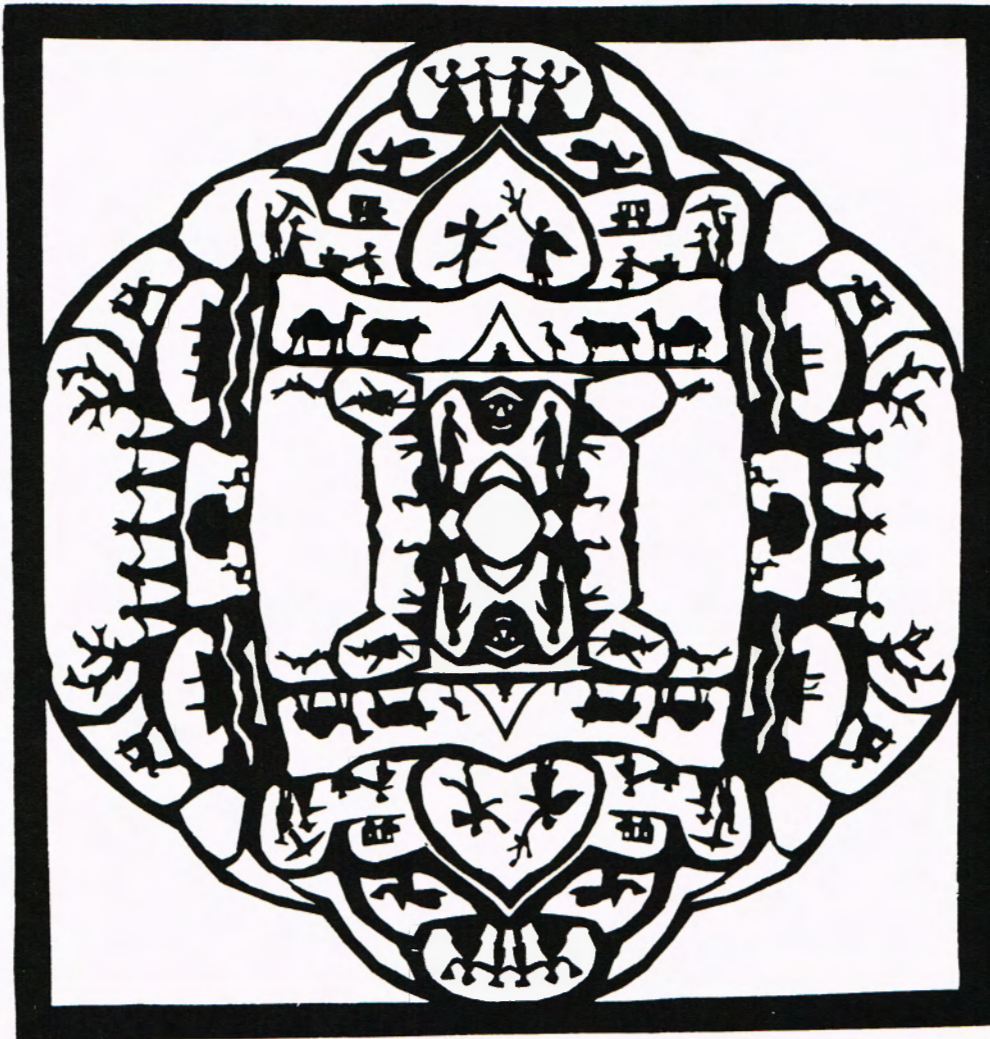
Gunhild indsendte to silhuetter, hvoraf den ene viste et landskab med en mølle, mens den anden var et foldeklip. Gunhild vandt førstepræmien, der var et lille armbåndsur – dengang noget meget fint. Begge silhuetter blev desuden bragt i Pestalozzi-kalenderen.

»Københavnsrejsen«

Gunhild klippede denne silhuet som 11-årig efter at have taget en tur til København. Gunhild kaldte selv »Københavnsrejsen« for hendes egen »rejsedagbog«, og silhuetten blev senere bragt i Dansk Børneblad, hvis redaktør, Holger Skovmand, var Gunhilds farbror. Han brugte silhuetten til en konkurrence mellem læserne, der skulle finde ud af, hvad de forskellige figurer forestillede.

Silhuetten er foldet, så figurerne optræder både foroven og forneden. Mange figurer optræder flere gange, både til venstre og højre og foroven og forneden.

Foroven til venstre ses en familie med to børn, hvor manden har en paraply. Det er Gunhilds far og mor og hendes to yngre søskende. Oven over dem ses den taxa, der kører dem til stationen. Nedenunder ses til venstre færgen over Storebælt og til højre den noget mindre færge over

Lillebælt – hvor der på det tidspunkt endnu ikke var bygget en bro.

Figureerne i det omvendte hjerte er skulpturer fra Thorvaldsens museum, der var en af Gunhilds største oplevelser, og ovenover ses en skulptur fra en af byens gader. Øverst oppe ses balletdansere fra Det Kongelige Teater.

Dyrene er Zoologisk Have, og stenen i trekanten angiver Nationalmuseet, der i en af sine åbne gårde havde en kopi af den store Jellingsten.

Nedenunder til venstre ses Pjerrot fra Tivoli, masken er teatret, og figuren nedenunder er to af byens statuer

Hjortene er Dyrehaven, mens svanerne er Gentofte Sø. Hesten er en rytterstatue.

En anden af Gunhilds tidlige silhuetter blev trykt i 1. årgang, nr. 21 af Dansk Børneblad. På den ser man fem af de fugle, der skulle blive et af Gunhilds mest yndede elementer.

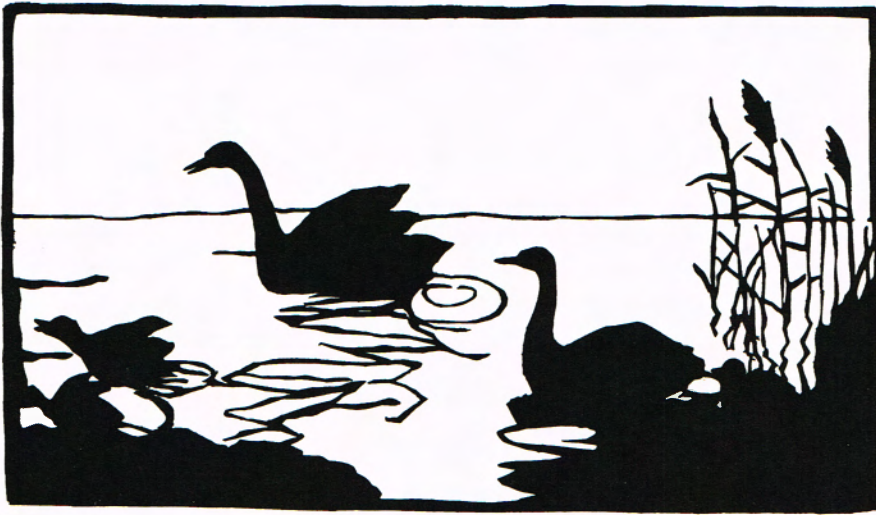
Holger Skovmand så denne og andre silhuetter, når han kom på besøg hos Gunhilds forældre i Kolding, og Gunhilds mor viste dem frem. Men i 1. årgang nævnte han ikke hendes navn, det skete først senere!

Fra samme tid er denne silhuet af vejbred og agerhøns, hvor hun også har arbejdet med decorationen.

»Københavnsrejsen« var ikke den eneste af silhuetterne fra Gunhilds barndom, der blev bragt i Dansk Børneblad. I den første årgang 1927-28 var der foruden besøget i København en silhuet af en mor med en pige og en dreng og en hund ved en sø med et træ, ænder og siv. Silhuetten blev klippet, da Gunhild var 10-11 år gammel.

Også denne silhuet er lavet på et tidligt tidspunkt. Den viser to svaner og to ællinger, hvoraf den ene skjuler sig, mens den anden forsøger at flygte. Hvirvlerne i vandet er unaturlige, men dekorative.

Silhuetten blev antaget i forbindelse med en udstilling, som Berlingske Tidende i 1928 fik arrangeret på Charlottenborg i København. Den omfattede både silhuetter fra udlandet og Danmark.

Som 12-årig klippede Gunhild under endnu en Københavnsrejse disse hjorte i Dyrehaven.

G.S.

Gunhild var en stor beundrer af H.C. Andersen og blev af hans billedklipninger inspireret til dette foldeklip. Det viser en ringridning. I midten foroven hænger en lille ring, og to ryttere søger at ramme den. Desuden er der piger og hjorte. Gunhild klippede den i hvidt papir, fordi hun ikke havde noget sort papir.

Folkeviserne

Foroven ses et af de første vandbilleder, der har horisontlinje i forbindelse med land. Desuden begynder arbejdet med ornamentvirkninger i selve klippet.

Gunhild var på det tidspunkt stærkt optaget af folkeviserne, der jo har mange forskellige omkvæd. Et af dem er fra Grundtvigs vise »I Danmark er jeg født og båren« og hedder »Mens linden mon løves«. Det er grundlaget for denne silhuet. Den blev klippet og foræret bort som et forårsbillede.

Gunhilds næstældste broder, Eilif, spillede violin og hun klippede som ti-årig denne silhuet af ham.

»Kom ud af din hule«

I sommeren 1960 besøgte Gunhild og Sigrun deres gode venner, rektor for Musikkonservatoriet, Anne-Karin Høgenhaven, og hendes mand, komponisten Knud Høgenhaven, der som dem boede i Ræveskiftet om sommeren. Her læste Knud Høgenhaven rollelisten op til en musical »Kom ud af din hule«, som han var ved at komponere til en tekst af Ida Høeg Jakobsen.

Denne rolleliste blev Gunhild så optaget af, at hun klippede et billede af alle de levende væsener, der var omtalt.

På billedet ser man hele livet i Ræveskiftet med egern, nattergal, ugle, pindsvin, katte, blishøne, snegl, fiskehejre og forskellige fugle. Man ser også månen som et smalt segl.

Nederst ses små og store trolde og en troldkone, der rører i en gryde med trylledrik.

Også i træerne ser man forskellige væsener. På en gren i træet til venstre sidder endnu en trolde, og i træet til højre ser man en elverpige. Og midt i sivene ovenover den største af troldene ser man den lille mosekone, der sidder og kryber sammen. Hun er i fuld gang med at brygge mosekonebryg.

Nattergalen

Her begynder fortællingen i midten, hvor kejseren sidder. Han har hørt om nattergalen og sender derfor sine folk ud for at få den til at synge for ham.

Hoffolkene drager afsted, men forstår ingenting. Man ser både den kvækkende frø, som de antager for en nattergal, og derefter en ko. »Det er dog en mærkelig kraft i et sådant lille dyr!« siger de. Men fiskeren ved, hvad der er tale om. Han sidder i sin båd og lytter til nattergalens sang. Det samme gør køkkenpigen til højre i billedet. Hun viser dem den lille uanselige fugl og får den til at følge med til kejserens palads, hvor den anbringes i et bur, hvor den skal synge for kejseren. Dens sang rygtes over hele Kina, og foroven til højre ser man to kinesiske fruer. Den ene siger »nat« og den anden »gal«, og så »sukker de og forstår hinanden«.

Kejseren får imidlertid en kunstig nattergal af kejseren af Japan. Han sidder og viftes med en kost af en hofmand, og den rigtige nattergal flyver bort.

Kunsthuglen går dog til sidst i stykker, og det ender med, at kejseren bliver syg. Foroven til venstre ser man den døende kejser. Men nattergalen kommer flyvende og giver sig til at synge for ham, så han bliver rask.

Ingen har ventet, at kejseren vil overleve. Der er faktisk allerede valgt en ny kejser, og to tjenere kommer for at se til deres døde gamle kejser. Men til deres overraskelse står han rask og frejdig og tager imod dem. Som H.C. Andersen skriver: »Jo, dér stod de, og kejseren sagde »God morgen!«

Samtale med Gunhild

Hvor lang tid er du egentlig om at klippe en silhuet?

»Det kan jeg ikke rigtig svare på, selvom alle mennesker spørger mig om det. Men det kan tage mange år at lave en silhuet, fordi der er så mange detaljer, der skal være i orden. Grenene på et træ skal være fortyndet på den rette måde. Horisonten skal være den rigtige, og det kan give problemer at klistre tingene fast på papiret.«

Tegner du ikke dit motiv først?

»Nej, det duer jeg ikke til. Jeg kan faktisk ikke lave en ordentlig tegning. Men jeg har da gået på et kommunalt tegnekursus for at få lært nogle grundlæggende ting om f.eks. perspektiv og lignende.«

Man skulle da tro, at det var lettere at tegne end at klippe.

»Ja, også det siger de allesammen. Men det passer altså ikke på mig! Og mine tegninger er mangelfulde, de duer egentlig kun til at markere tingenes placering.«

Men du er altså lang tid om at lave en silhuet.

»Ja, jeg laver aldrig en silhuet på én gang. Selvom jeg i reglen har en idé om, hvordan silhuetten skal være, må jeg bruge megen tid på detaljerne. Jeg må lave snesevis af studier, før jeg har gjort et dyr, en gren eller et område med græs levende. Når jeg f.eks. laver et studie af et hestehoved, får jeg det næsten aldrig rigtigt i første omgang. Men i hvert af mine studier er der en eller flere detaljer, der er rigtige, og til sidst ved jeg, hvordan hovedet skal være.

På samme måde kan der gå en hel dag, før jeg har fået lavet et siv, sådan som jeg vil have det.«

Du brugte også lang tid på den løve, der skulle bruges i bogen om Nukkelure.

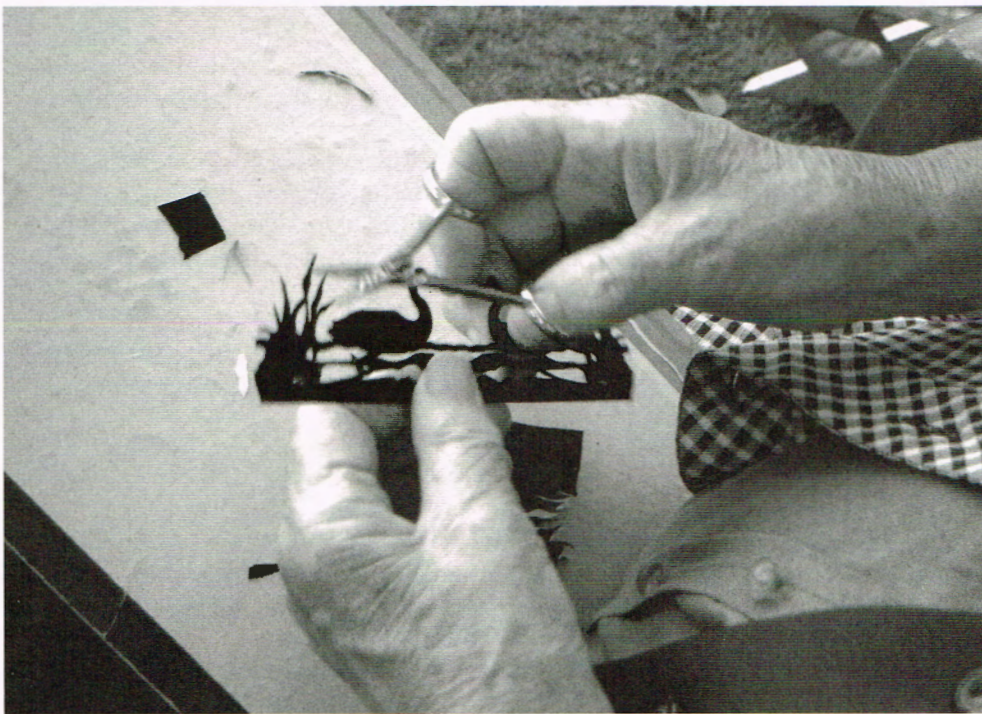
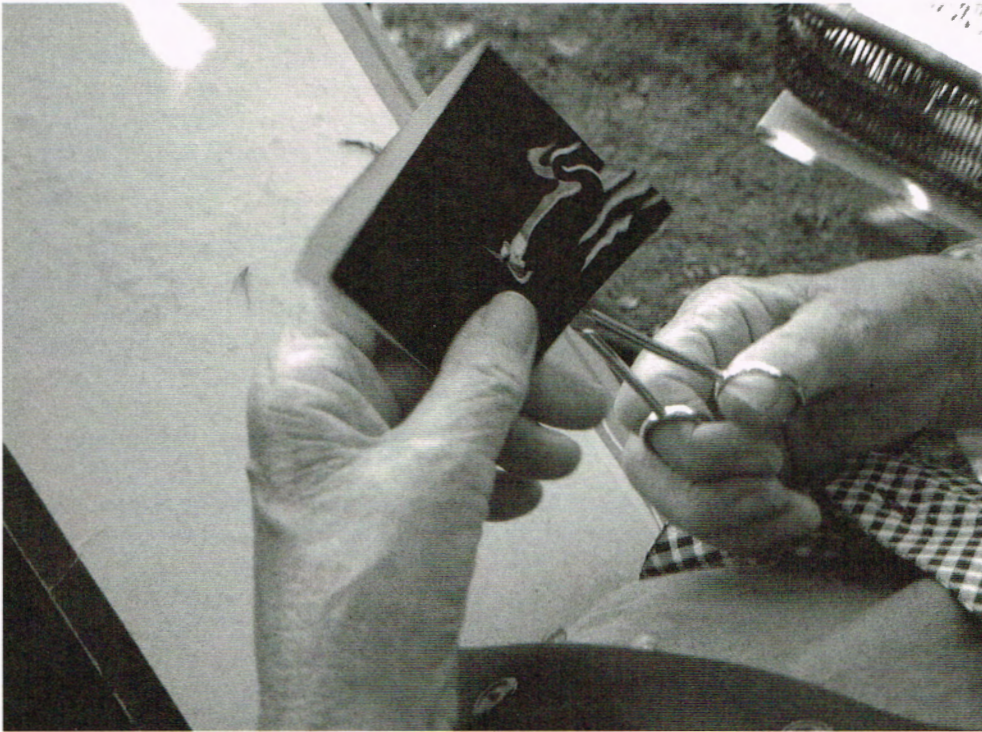
»Ja, det var en svær opgave, og jeg tilbragte mange dage foran løveburet den sommer. En løve er sådan et bombastisk dyr.

En anden svær opgave var de elverpiger, som optræder i H.C. Andersens »Elverhøj«, og hvorom han siger, at de skal »lære at trampe«. Hvordan udtrykker man egentlig det? Det arbejdede jeg længe med.«

Hvilke materialer bruger du?

»Jeg klipper med den slags sakse, som kirurgerne bruger, så jeg får dem i forretninger, der handler med lægeredskaber. Jeg er også nødt til at have mange sakse og sørge for, at de er slebet godt.

Limen er også et vigtigt redskab, for jeg kan jo ikke klippe alt i ét stykke. Jeg bruger en dråbe hvid børnelim, og den skal få klippet til at sidde så fast, at det ikke løsner sig. For at sikre det bruger jeg en tandlægeknav, hvis spids jeg putter ind under silhuetten.«

Du har jo klippet, siden du var fire-fem år. Hvornår begyndte du at gøre dine silhuetter mere raffinerede ved f.eks. at fortynde de yderste dele af træernes grene?

»Jeg tænker, at jeg begyndte på det i 10-11 års alderen. Men det lykkedes ikke rigtig i starten, og jeg måtte arbejde med det i tre-fire år, før jeg kunne få det til at lykkes.

Hvornår begyndte du så at »punktere« horisonten, så det ikke blot var en ubrudt linje?

»Det kom meget senere, og det varede også længe, inden jeg begyndte at gøre noget ud af vand og bølger. I begyndelsen var ænder og siv det vigtigste, og vandet var dårligt nok synligt. Men efterhånden fik jeg mere og mere øje for vandets krusninger og bølger.«

En stor del af din produktion består i portrætter. Hvor svært er det at klippe et sådant portræt?

»Det er nok noget af det allersværeste. Jeg har jo ikke andet at udtrykke portrætterne med end konturerne, og de er ikke så udtrykfulde hos et menneske som f.eks. på et træ!

Derfor må jeg have folk foran mig i flere timer. Selv da jeg blot klippede portrætter for at få penge, måtte jeg bede folk om at komme mindst to-tre gange, for at jeg kunne fange deres udtryk rigtigt. Det skyldtes ikke mindst, at jeg i mange tilfælde slet ikke kendte dem.«

Mange af dine portrætter er af børn. Du har engang sagt, at du helst ikke ville klippe dem, før de var syv-otte år. Men det princip har du da ikke helt holdt i de seneste år.

»Ja, det er langt lettere at lave et portræt af et barn på syv-otte år end et barn, der kun er tre eller fire. Men det kan lade sig gøre, selvom det tager længere tid.

Et eksempel er Astrid, hvis klip ses på side 162, og som er din datterdatter. Jeg så hende med forskellige mellemrum over en længere periode, og jeg klippede hende så på et tidspunkt, hvor jeg slet ikke var sammen med hende. Jeg har en god hukommelse for billeder, og det kommer mig til nytte.«

Du arbejdede med børn på Universitetsklinikken. Lærte du dem at klippe?

»Når jeg er sammen med børn, har jeg altid en ekstra saks med, som jeg kan låne dem, og jeg har også papir i min taske. Og rigtig mange børn synes, at det er morsomt at klippe.

Du har været meget inspireret af H.C. Andersen.

»Ja, det har jeg været, lige siden jeg som barn fik en bog om H.C. Andersens silhuetklip. Jeg fik den af en af min faders venner, og jeg var utrolig glad for den. Den fik mig også til at klippe foldeklip, sådan som H.C. Andersen havde gjort. Den metode brugte jeg f.eks., da jeg som 11-årig ville klippe en silhuet om min rejse til København.

Senere begyndte jeg så at illustrere nogle af hans eventyr og sange.

Men der gik egentlig mange år, inden du begyndte at illustrere hans eventyr.

»Ja, det skete på et sent tidspunkt, men jeg kom i det hele taget sent i gang med at lave de større silhuetter. Rigtig tid til at klippe fik jeg først, efter at jeg var fyldt 65 og ikke længere skulle have et lønnet arbejde.«

Ja, man kan vel næsten sige, at du har sat tempoet op, efter at du fyldte 80.

»Ja, jeg elsker at klippe, og jeg glæder mig over hver dag, hvor jeg får mulighed for det. Jeg går ikke så meget længere, så jeg kommer kun sjældent ned til Gentofte Sø. Men jeg har jo alle mine skitser, og jeg har et dejligt atelier med lys både fra syd og fra vest. Så jeg håber da, at jeg kan blive ved et godt stykke tid endnu.«

Gunhild spiller kinesisk skak med søsteren Sigrun.

ISBN 87-7271-033-3

1. udgave 1. oplag, 2004

© Forlaget Hedeskov

www.hedekov.dk

Tekst: Sven Skovmand

Billedbearbejdning og fotos: Torsten Skovmand

Opsætning: Marianne Skovmand

Tryk: Arcografisk, Skive

Udgivet med støtte fra Veluxfonden

Den 91-årige Gunhild Skovmand begyndte allerede som fire-årig at klippe silhuetter og har siden da behandlet et utal af motiver – fra træer og buske, fugle og siv til bibelske situationer og illustrationer af H.C. Andersens eventyr. En særlig gruppe udgør portrætterne og silhuetterne af legende børn, som Gunhild havde rig lejlighed til at studere i de 28 år, hvor hun arbejdede på Universitetsklinikken i København.

Bogen, der er udgivet med støtte af Veluxfonden, gengiver over 300 silhuetter, hvori der gemmer sig et endnu større antal fugle. Prøv engang at tælle, hvor mange der er!

Forlaget Hedeskov

ISBN 8772710330

